

23.05.2026

Czasopismo

**Zachęcamy do lektury nowego numeru czasopisma „Konteksty Kultury”
2025, zeszyt 4: *Vincenz - rewitalizacja***

Koncepcja najnowszego numeru „Kontekstów Kultury” wyrosła z przekonania, że rozwijające się intensywnie od kilku dziesięcioleci badania nad twórczością Stanisława Vincenza potrzebują nowych impulsów, swoistej „rewitalizacji”. Zebrane w prezentowanym zeszycie teksty podejmują ów rewitalizacyjny zamysł odnosząc się do konstelacji trzech słów kluczy: fundamenty – modernizacja – życie.

Po pierwsze, rewitalizacyjne przedsięwzięcia łączą się z odsłanianiem fundamentów dawnych obiektów. W przypadku Vincenza za takie „fundamenty” można uznać idee czy autorów, z których czerpie jego dzieło. [Krzysztof Duda](#) podejmuje refleksję na temat obecności myśli Platona zapośredniczonej przez rozważania Alfreda Northa Whiteheada w notatniku *Outopos*. [Olga Płaszczewska](#) zestawia Vincenza z myślą Giambattisty Vico i zastanawia się „nad obecnością wątków i inspiracji wikiańskich w jego »epopei huculskiej«, podobnie jak *Nowa nauka* pisanej i cyelowanej przez twórcę do końca życia”. [Jakub Żmizdiński](#) analizuje eseje Vincenza poświęcone Gandhjemu, udowadniając, że stanowią one przykład wczesnej i dogłębnej recepcji myśli i działalności hinduskiego przywódcy. Autor wskazuje także na dziedzictwo Gandhiego w *Na wysokiej połoninie*. Gandhi pojawia się także u [Jana Zięby](#), choć swój artykuł zasadniczo poświęcił on wpływowi, jaki na twórczość Vincenza wywierał Henry David Thoreau rekonstruując spostrzeżenia na temat fascynacji „Homera Huculszczyzny” ideami „samotnika z Concord” sformułowane przez Czesława Miłosza. Innego typu „fundament” dzieła Vincenza odsłania artykuł [Miroslawy Ołdakowskiej-Kuflowej](#), która wskazuje na nieopisywany dotąd fakt, że *Na wysokiej połoninie* wyrasta nie tylko z fascynacji kulturą ludową (huculską) czy żydowską (chasydzką), ale ma swe istotne źródła w „kulturze pańsko-ziemiańskiej”.

Po drugie, rewitalizacja oznacza często modernizację, wiąże się z dostosowywaniem obiektów przeszłości do potrzeb i wyzwań współczesności. Zachodzące w ostatnich latach w obrębie humanistyki przemiany – zwłaszcza te zmierzające do uwzględniania nieantropocentrycznej perspektywy, a także te ujmujące rzeczywistość w kategoriach biotycznej wspólnoty międzygatunkowej czy obejmującej różnorodne elementy sieci – niewątpliwie mogą inspirować nowe odczytania autora *Na wysokiej połoninie*. W taki modernizacyjno-rewitalizacyjny i

transdyscyplinarny zamysł wpisał się doskonale **Ludwik Frey** w artykule *Siewca słów*, który otwiera niniejszy numer „Kontekstów Kultury”. Autor z perspektywy botanika rozwija intrygującą paralelę słowa-nasiona, a także stara się powiązać losy Vincenza-wędrowca z losami roślin-wędrowców. Kontynuację roślinnego wątku odnajdziemy w artykule **Włodzimierza Próchnickiego** *Lasy Vincenzowe*, który podejmuje próbę ekokrytycznej interpretacji dzieła pisarza, obszernie odwołując się do współczesnych kontekstów teoretyczno-filozoficznych. **Andrzej Zawadzki** w swoim komparatystycznym studium zestawia dwie nowoczesne koncepcje kultury ludowej sformułowane przez Vincenza i rumuńskiego filozofa Luciana Blagę. Dla pierwszego fundamentalne znaczenie ma kategoria pamięci (*mneme*), drugi natomiast odwołuje się do „szeroko pojętej sfery »noetycznej«, intelektualnej”. **Iwona Matuszkiewicz** w szkicu *Pasterze bycia* kontynuuje podejmowane przez siebie już wcześniej próby interpretowania twórczości Vincenza w kontekście filozofii Martina Heideggera, co również wpisuje się w „modernizacyjny” zamysł niniejszego zeszytu.

Po trzecie wreszcie, słowo rewitalizacja kieruje uwagę na kategorię życia, która nasuwa kolejne vincenzologiczne pytania. Co oznaczają „gody życia”, o których pisarz wspomina w *Rachmańskiej krainie* (rozdziale, który zamyka całą huculską tetralogię) oraz w prywatnych zapiskach? Czy można interpretować Vincenza z wykorzystaniem kontekstu filozofii życia, tak istotnego dla atmosfery intelektualnej początku XX wieku, w której dojrzał zamysł *Połoniny*? Wymienione już artykuły stanowią znakomitą odpowiedź na te i inne orbitujące wokół kategorii życia pytania. W krąg tych zagadnień wpisuje się również artykuł **Ludmiły Siryk**, która przedstawia korespondencję Vincenzów (Stanisława, Leny i Ireny) kierowaną do Jarosława i Anny Iwaszkiewiczów, ukazując Vincenza jako człowieka dialogu.

W osobnej sekcji zamieszczamy dwa teksty nierecenzowane. Pierwszym jest publikowany już wcześniej w języku angielskim artykuł **Doroty Burdy-Fischer** poświęcony problematyce „pamięci i zapomnienia”, zestawiający pisarstwo Stanisława Vincenza i Aharona Appelfelda. W drugim **Józef Olejniczak** opisuje z osobistej, eseistycznej perspektywy swoje spotkania z twórczością autora *Na wysokiej połoninie*, które w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych rozświetlały mrok „zafundowany przez generała w przeciw-słonecznych okularach”, a także stawia interesującą i wartą dalszego namysłu tezę „że proza Vincenza jest jednym z najważniejszych ogniw napisanych po polsku modernistycznych narracji”.

W gronie autorów zeszytu znalazły się osoby zajmujące się naukowo Vincenzem od dziesięcioleci, jak i podejmujące to wyzwanie po raz pierwszy, wszyscy podjęli poważną i wszechstronną próbę realizacji opisanego zamysłu rewitalizacyjnego.

Jan Zięba

redaktor prowadzący

Słowa kluczowe: Literatura XX wieku, Kultura XX wieku, kultura współczesna, Stanisław Vincenz, literatura polska XX wieku, filozofia życia, literatura ludowa, literaturoznawstwo